

Avalent>Õigusaktid ja kohtupraktika>Liikmesriigi õigus

Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje [de](#) originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Swipe to change

saksa keel

Liikmesriigi õigus

See teabeleht sisaldab teavet Saksamaa õigussüsteemi kohta.

Seda lehekülge ei ole Teie valitud keelde tõlgitud.

Võite saada sisu masintõlgitud versiooni. Võtke arvesse, et see võimaldab ainult teksti ligikaudset mõistmist. Lehekülje omanik ei vastuta masintõlgitud teksti kvaliteedi eest.

-----eesti keel-----bulgaaria keelhispaania keeltšehhi keeltaani keelkreeka keelinglise keelprantsuse keelhorvaadi itaalia keelläti keelleedu keelungari keelmalta keelhollandi keelpoola keelportugali keelrumeenia keelslovaki keel sloveeni keelsoome keelrootsi keel

Saksamaa Liitvabariik on demokraatlik, föderaalne ja sotsiaalne õigusriik. Põhiõigused ning demokraatliku, föderaalne ja sotsiaalse õigusriigi põhimõtted moodustavad puutumatu aluse Saksamaa põhiseadusele, mille järgimise üle valvab Saksamaa Liitvabariigi konstitutsioonikohus.

Õiguse allikad

Saksamaa Liitvabariigi õigussüsteemi ja väärtuste raamistiku moodustab Saksamaa põhiseadus (*Grundgesetz*). Põhiseaduses on sätestatud: põhioigused kui ülimald juhtpõhimõtted;

riigikord ning riigi ja selle juhtorganite korralduse peamised põhimõtted;

põhimõtted, mille alusel korraldatakse liidupäeva (*Bundestag* – Saksamaa parlamendi alamkoda) valimised;

vabalt valitavate liidupäeva liikmete staatus ja õigused;

liidupäeva ülesehitus ja töökorraldus.

Õigusaktide liigid – kirjeldus

Saksa õiguse peamised **kirjalikud allikad** on põhiseadus, muud seadused, määrused ja põhikirjad. Sellele lisaks on olemas **kirjutamata allikad**, mille hulka kuuluvad rahvusvahelise õiguse ja tavaõiguse üldpõhimõtted. Kohtupraktika ei ole põhimõtteliselt õiguse allikas, ent praktikas on sellel oluline roll. Seaduse jõud on üksnes teataval Saksamaa Liitvabariigi konstitutsioonikohtu (*Bundesverfassungsgericht*) otsustel.

Saksamaa on föderaalne riik, mis koosneb 16 liidumaast (*Länder*). Sellest lähtudes on olemas **föderaalseadused**, mis kehtivad kogu liitvabariigi territooriumil, ja **liidumaade seadused**, mis kehtivad ainult asjaomasel liidumaal. Igal liidumaal on oma konstitutsioon ning õigus võtta liitvabariigi põhiseaduse õiguslikus raamistikus vastu seadusi, määrusi ja põhikirju.

Liitvabariigi ja liidumaade **seadusandlikud volitused** on põhiseadusega üksikasjalikult reguleeritud. Liidumaadel on seadusandlikud volitused, tingimusel et need volitused ei ole põhiseadusega antud föderaalvalitsusele. Liitvabariigi peamised seadusandlikud volitused on sätestatud põhiseaduse artiklites 71–74. Lisaks on liitvabariigi täiendavad seadusandlikud volitused sätestatud põhiseaduse eri punktides.

Liitvabariigi seadusandlik ainupädevus

Valdkondades, kus liitvabariigil on seadusandlik ainupädevus, on liidumaadel õigus seadusi vastu võtta vaid juhul, kui see on föderaalseaduses sõnaselgelt sätestatud (põhiseaduse artikkel 71).

Põhiseaduse artikli 73 alusel on liitvabariigil seadusandlik ainupädevus (muu hulgas) järgmistes valdkondades: kõik välispoliitika küsimused, riigikaitse (sealhulgas tsiviilelanike kaitse), kodakondsus, liikumisvabadus, passid, elukoha registreerimine ja isikutunnistused, sisse- ja väljaränne ning väljaandmine, valuuta ja raha, tolli- ja kaubandusala ühtsus, lennuliiklus, liitvabariigi ja liidumaade kriminaalpolitsei koostöö ning relvi- ja lõhkeaineid käsitlev õigus.

Seadusandlik ühispädevus

Valdkondades, kus liitvabariigil ja liidumaadel on seadusandlik ühispädevus, on liidumaadel õigus vastu võtta seadusi, tingimusel et ja selles ulatuses, kus liitvabariik ei teosta oma seadusandlikke volitusi samas valdkonnas (põhiseaduse artikkel 72). Seadusandliku ühispädevusega **valdkonnad** on muu hulgas tsiviil-, kriminaal- ja liiklusõigus, samuti ühinemisõigus, välisriikide kodanike elukoha ja riiki elama asumisega seotud õigus, majandusküsimustega seotud õigus, tööõigus ja teatavad tarbijakaitse aspektid. Seadusandliku ühispädevuse raamesse jäävate teatavate valdkondade puhul, mis on loetletud põhiseaduse artiklis 74, on liitvabariigil õigus seadusi vastu võtta ainult juhul, kui ja sellises ulatuses, mil föderaalne reguleerimine on vajalik, et luua liitvabariigi territooriumil võrdväärset elutingimused või hoida riigi huvides alal õiguslik või majanduslik ühtsus.

Põhiseadus reguleerib ka föderaal- ja liidumaade õiguse vahelisi vastuolusid. Põhireegel on sätestatud põhiseaduse artiklis 31: „Föderaalõigus on liidumaade õiguse suhtes esimuslik“. See põhimõte kehtib olenemata vastuolus olevate õigusnormide hierarhilisest staatusest, mistõttu on näiteks föderaaläärus liidumaa konstitutsiooni suhtes esimuslik.

Õigusnormide hierarhia

Riigi õigusnormide hierarhia tipus on põhiseadus. See on tähtsaim kõikidest teistest riigisisese õiguse allikatest ning sellele toetub kogu Saksamaa õigussüsteem. Iga Saksamaal vastuvõetud õigusnorm peab nii vormilt kui ka sisult olema põhiseadusega kooskõlas. Sellel eesmärgil on põhiseaduse artikli 20 lõikes 3 sätestatud, et seadusandlikule võimule on siduv põhiseaduslik kord ning täidesaatvale ja kohtuvõimule seadus ja õigus. Lisaks on seadusandlikule, täidesaatvale ja kohtuvõimule siduvad põhiõigused, mis on sätestatud põhiseaduse artiklites 1–19 ja mis on otsekohaldatavad (artikli 1 lõige 3). **Põhiseaduse esimuslikkuse** järgimist kontrollib Saksamaa Liitvabariigi konstitutsioonikohus. Üksnes konstitutsioonikohus saab tunnustada parlamendi välja antud õigusakti kehtetuks, kui see õigusakt on põhiseadusega vastuolus.

Põhiseaduse artikli 79 lõikes 2 on sätestatud, et põhiseadust saab **muuta** üksnes kahe kolmandiku liidupäeva liikmete poolthääletage ja liidunõukogu (*Bundesrat*) kahekolmandikulise häälteenamusega. Liidunõukogu on organ, mille kaudu liidumaad osalevad liitvabariigi õigusloomes ja liitvabariigi valitsemises ning Euroopa Liidu asjades. Põhiseaduse teatavaid põhikomponente – liitvabariigi jagunemine liidumaadeks, liidumaade õigusloomeprotsessis osalemise põhimõtted ning artiklites 1 ja 20 sätestatud põhimõtted – muuta ei saa (artikli 79 lõige 3).

Rahvusvahelise õiguse üldnormid on hierarhias põhiseadusest madalamal, kuid liitvabariigi ja liidumaade seadustest kõrgemal positsioonil. Need üldnormid hõlmavad rahvusvahelist tavaõigust ja rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtteid, kuid mitte rahvusvahelist lepinguõigust. Põhiseaduses on sõnaselgelt

sätetatud, et need üldnormid on föderaalõiguse lahutamatu osa, liitvabariigi seaduste suhtes esimuslikud ning loovad vahetult õigusi ja kohustusi liitvabariigi territooriumi elanikele (artikkel 25). Need rahvusvahelise õiguse üldnormid, millel on õiguslik tagajärg üksikisikutele (st normid, mis on ette nähtud üksikisiku kaitseks) hõlmavad eelkõige siduva rahvusvahelise õigusena käsitatavaid inimõigusi, välismaalastele asjakohases vormis õiguskaitse tagamist või erikohustuse reeglit, mille järgi kohaldatakse kriminaalmenetluses isikut väljasaatva välisriigi väljasaatmisasutuse tingimusi.

Tavalised seadused on hierarhias põhiseadusest madalamal positsioonil. Seadusi võtab vastu liidupäev koos liidunõukoguga. Eelnõusid võivad **liidupäevas** esitada föderaalvalitsus, liidunõukogu või liidupäeva liikmed (kas fraktsioon või 5% liidupäeva liikmetest). Põhiseaduses on sätestatud juhud, kui seaduse lõplikuks heakskiitmiseks liidupäeva poolt on vaja **liidunõukogu** nõusolekut (praegu moodustavad sellised seadused **liidunõukogu** veebisaidil avaldatud statistiliste materjalide kohaselt kõikidest seadustest umbes 45%). Ülejäänud seaduste puhul, mille liidupäev vastu võtab, saab liidunõukogu liidupäeva vastuvõetud eelnõule esitada üksnes vastulause, mille liidupäev võib tagasi lükata. Liidupäeva ja liidunõukogu lahkavuse korral võib eelnõu ühiseks arutamiseks kokku kutsuda ühiskomisjoni (kokkuleppekomisjoni), mis moodustatakse võrdsest arvust liidupäeva ja liidunõukogu liikmetest (praegu mõlemast 16 liiget). Kokkuleppekomisjoni ülesanne on välja töötada ettepanekud üksmeele saavutamiseks, kuid see komisjon ise ei saa liidupäeva ja liidunõukogu nimel otsuseid teha.

Määrused paiknevad hierarhias seadustest madalamal positsioonil ja neid võivad välja anda föderaalvalitsus, liiduminister või liidumaade valitsused.

Põhikirjad paiknevad hierarhias määrustest madalamal positsioonil ja neid võib välja anda avalik-õiguslik asutus (nt omavalitsus).

Institutsiooniline raamistik

Seadusandlikud organid

Saksamaa Liitvabariigis on **seadusandlus** parlamendi ülesanne. Liidupäev on seega kõige tähtsam seadusandlik organ. Liidupäev otsustab liidunõukogu osalusel kõikide seaduste üle, mis jäävad Saksamaa Liitvabariigi pädevusalasse.

Liidunõukogul, föderaalvalitsusel ning liidupäeva liikmetel ja fraktsioonidel on õigus esitada liidupäevas uusi seadusi või seadusemuudatusi **eelnõudena**.

Neid eelnõusid arutatakse, kaalutakse ja need pannakse hääletusele parlamendis täpselt reguleeritud menetluse kohaselt.

Saksa föderaalüsteemis on liidumaadel riigis märkimisväärne võim ja seega osaleb ka **liidunõukogu** õigusaktide vastuvõtmises. **Kõik õigusaktid saadetakse hääletamiseks liidunõukogule** ja olenevalt kavandatava õigusakti laadist võidakse selle tulemusel isegi mõni ettepanek tagasi lükata.

Lisateavet saab [liidupäeva](#) veebisaidilt.

Seadusandlik menetlus

Seaduste vastuvõtmine

Enamiku eelnõudest ja aruteluküsimustest koostab föderaalvalitsus. Täidesaatva võimu keskse tasandina puutub ta õigusaktide rakendamisega kokku kõige rohkem ja teab kõige vahetumalt, kus uusi õigusnorme praktikas vaja on.

Seaduseelnõusid võivad algatada mitte ainult föderaalvalitsus, vaid ka liidunõukogu ja Saksa liidupäeva liikmed.

Föderaalvalitsuse või liidunõukogu esitatavad algatused

Kui föderaalvalitsus soovib seadust muuta või uut seadust kehtestada, peab liidukantsler kõigepealt esitama eelnõu **liidunõukogule**.

Üldiselt on liidunõukogul seejärel aega kuus nädalat eelnõu kohta kommentaare esitada, millele valitsus omakorda võib vastata kirjaliku vastulausega.

Seejärel edastab liidukantsler eelnõu koos liidunõukogu kommentaaridega liidupäevale. Erandina sellest menetlusest edastatakse **eelarveseaduse** eelnõu ühekorruga nii liidunõukogule kui ka liidupäevale.

Sarnast menetlust kohaldatakse ka siis, kui seadusandliku algatuse esitab liidunõukogu. Kui liidunõukogu liikmete enamus on hääletanud eelnõu poolt, saadetakse eelnõu kõigepealt föderaalvalitsusele, kes lisab sellele tavaliselt kuue nädala jooksul oma kommentaarid ja edastab selle liidupäevale.

Liidupäeva liikmete esitatavad algatused

Seaduseelnõusid võivad algatada ka liidupäeva liikmed, juhul kui eelnõu toetab kas **vähemalt üks parlamendifraktsioon** või **vähemalt 5% liidupäeva liikmetest**. Sellisel viisil algatatud eelnõusid ei pea esmalt liidunõukogule esitama. Sellepärast laseb valitsus mõnikord eriti **kiireloomulised eelnõud** algatada liidupäeva fraktsioonidel.

Dokumentide jagamine aruteluks

Enne kui eelnõu saab liidupäevas arutlusele võtta, tuleb see kõigepealt esitada liidupäeva presidendile ja haldusosakonnal registreerida lasta.

Seejärel jagatakse eelnõu kõikidele liidupäeva ja liidunõukogu liikmetele ja liitvabariigi ministeeriumidele kas trükitud dokumendina või sagedamini elektrooniliselt.

Niipea kui eelnõu on **täiskogu istungi päevakorda** võetud, on selle esimene etapp parlamendis läbitud ja eelnõu võib **ametlikult esitada** liidupäeva avalikule foorumile.

Kolm lugemist täiskogus

Üldjuhul arutatakse eelnõud liidupäeva täiskogus kolm korda. Neid arutelusid nimetatakse lugemisteks.

Esimesel lugemisel toimub arutelu ainult juhul, kui selleks on oma nõusoleku andnud vanematekogu (liidupäeva spetsiaalne täidesaatev organ) või kui seda taotleb mõni fraktsioon. Enamasti toimub see siis, kui tegemist on eriti vastuolulise eelnõuga või kui selle vastu on eriti suur avalik huvi.

Esimese lugemise peamine eesmärk on **määrata üks või mitu komisjoni**, kes eelnõu sisuliselt läbi vaatavad ja selle teiseks lugemiseks ette valmistavad.

Komisjon/komisjonid määratakse vanematekogu soovitude alusel.

Kui määratakse mitu komisjoni, siis antakse ühele neist täielik vastutus teema arutelu ja seega eelnõu käekäigu eest parlamendis. Teistelt komisjonidelt palutakse eelnõu kohta arvamust.

Töö komisjonides

Üksikasjalik seadusandlik tegevus toimub alalistes komisjonides, millesse kuulub kõikide fraktsioonide liikmeid. Komisjonide liikmed tutvuvad põhjalikult teemaga ja arutlevad selle üle oma koosolekul. Avalikele ärakuulamistele võivad nad kutsuda ka eksperte ja sidusrühmade esindajaid.

Samal ajal komisjonide tööga moodustavad fraktsioonid **töörühmi**, milles analüüsitakse asjaomaseid küsimusi ja määratakse kindlaks oma seisukoht.

Tuleb ette, et fraktsioonid loovad komisjonides omavahel liidu. Koalitsioonis ja opositsioonis olevate fraktsioonide koostöö tulemusena tehakse suuremal või vähemal määral parandusi enamikus eelnõudest.

Pärast arutelude lõppu esitab eelnõu eest täielikult vastutav komisjon **parlamendi täiskogule raporti** arutelu käigu ja tulemuste kohta. Raportis esitatud otsuse soovitusel on alus teisele lugemisele parlamendi täiskogu istungil.

Teisel lugemisel toimuv arutelu

Enne teist lugemist saavad kõik parlamendiliikmed **otsuse soovitusel**, mis on avaldatud trükituna. Seega on nad aruteluks hästi valmistunud. Enne arutelu koostööst arutelu parlamentifraktsioonid oma kohtumistel veel kord oma seisukohti, et demonstreerida avalikul teisel lugemisel oma ühtsust.

Pärast üldist arutelu võib eelnõu kõiki sätteid ükshaaval arutada. Üldjuhul hakkab täiskogu siiski kohe hääletama eelnõu kui terviku üle.

Iga liidupäeva liige võib esitada **muudatusettepanekuid**, mida täiskogu istungil otsekohe käsitletakse. Kui täiskogu võtab muudatused vastu, tuleb eelnõu uus versioon esmalt trükkida ja laiali jagada. Seda protsessi võib aga lühendada kahe kolmandiku kohalviibivate liikmete nõusolekul. Sellisel juhul võib viivitamata alata kolmas lugemine.

Kolmandal lugemisel toimuv hääletamine

Kolmandal lugemisel toimub arutelu ainult juhul, kui seda taotleb mõni fraktsioon või vähemalt 5% liidupäeva liikmetest.

Selles etapis ei saa üksikud liikmed enam muudatusettepanekuid esitada. Seda saavad teha ainult fraktsioonid või 5% liidupäeva liikmetest ning ettepanekuid saab esitada ainult teisel lugemisel vastu võetud muudatusettepanekute kohta.

Kolmanda lugemise lõpus toimub lõplik hääletamine. Kui liidupäeva president palub märku anda poolthäälest, vastuhäälest või hääletamisest hoidumisest, vastavad liikmed oma kohalt tõustes.

Kui eelnõu on saanud liidupäeva täiskogu istungil vajaliku häälteenamuse, saadetakse see seadusena liidunõukogule.

Liidunõukogu nõusolek

Liidunõukogu kaudu osalevad liidumaad iga õigusakti kujundamises. Seejuures on liidunõukogu õigused õigusloomes täpselt kindlaks määratud.

Liidunõukogu ei saa liidupäevas vastu võetud seadusesse muudatusi teha. Kui aga liidunõukogu ei ole seadusega nõus, võib ta nõuda **kokkuleppekomisjoni** kokkukutsumist. Kokkuleppekomisjon koosneb võrdselt arvust liidupäeva ja liidunõukogu liikmetest.

Mõne seaduse puhul on liidunõukogu nõusolek kohustuslik. Nende hulgas on näiteks seadused, mis käsitlevad liidumaade rahandust ja halduspädevust.

Nende eelnõude puhul, millele liidunõukogu võib esitada vastuväite, võib liidupäev seaduse jõustada isegi juhul, kui kokkuleppekomisjonis kokkuleppele ei jõuta. Selleks on aga vaja veel ühte hääletust, kus liidupäev võtab eelnõu vastu absoluutse häälteenamusega.

Jõustumine

Kui eelnõu on liidupäevas ja liidunõukogus heaks kiidetud, peab see enne jõustumist läbima veel mitu etappi.

Vastuvõetud seadus kõigepealt trükitakse ning edastatakse **liidukantslerile** ja pädevale **liiduministrile**, kes selle **kaasallkirjastavad**.

Seejärel saab õigusakti kinnitamiseks liidupresident. President kontrollib, kas seadus on vastu võetud **kooskõlas põhiseadusega** ega sisalda sellega ilmselgeid vastuolusid. Kui selline kontroll on tehtud, kinnitab liidupresident seaduse ja annab korralduse selle avaldamiseks riigi ametlikus väljaandes (

Bundesgesetzblatt).

Sellest hetkest on seadus ametlikult välja kuulutatud. Juhul kui seaduses ei ole märgitud kindlat jõustumise kuupäeva, jõustub see automaatselt 14. päeval pärast selle riigi ametlikus väljaandes avaldamise kuupäeva.

Lisateavet saab [liidupäeva](#) veebisaidilt.

Õigusaktide andmebaasid

Saksamaa Liitvabariigi justiits- ja tarbijakaitseministeerium ning föderaalne justiitsamet pakuvad peaaegu kogu kehtivat föderaalõigust sellega tutvumisest huvitatud kodanikele tasuta veebisaidil [Gesetze im Internet](#). Seal saab lugeda seaduste ja määruste kehtivaid versioone. Neid konsolideeritakse pidevalt föderaalne justiitsameti dokumendikeskuses. Paljud olulised õigusaktid on veebisaidil kättesaadavad ka [inglise keeles](#).

Lisaks pakub föderaalvalitsus Saksamaa Liitvabariigi sise-, ehitus- ja kogukonnaministeeriumi juhtimisel veebisaidil [Verwaltungsvorschriften im Internet](#) tasuta ulatuslikku andmebaasi, mis sisaldab kõrgeimate föderaalasutuste kehtivaid haldusakte.

Kuna Saksamaa Liitvabariik on föderaalne riik, reguleerib iga liidumaa oma liidumaa õiguse avaldamist ise. Selleks on liidumaadel oma veebiteenused, mille lingid on esitatud veebisaidil [Justizportal des Bundes und der Länder](#) (föderaalvalitsuse ja liidumaade valitsuste justiitsasutuste portaal).

Lingid

[Bundesgesetzblatt](#) (Saksamaa Liitvabariigi ametlik väljaanne)

[Gesetze im Internet](#)

Õigusaktide ingliskeelsed tõlked veebisaidil [Gesetze im Internet](#)

[Verwaltungsvorschriften im Internet](#)

Föderaalvalitsuse ja liidumaade valitsuste justiitsasutuste portaal

Liidupäev

Saksamaa föderaalvalitsus

Viimati uuendatud: 16/07/2020

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.